

PM Rotel VIII (Dnr KS 2022/404)

Betänkandet Träffsäkert – Införande av månadsuppgifter i bostadsbidraget och underhållsstödet (SOU 2021:101)

Remiss från Socialdepartementet

Remisstid den 30 juni 2022

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Föredragande borgarrådet Jan Jönsson anför följande.

Ärendet

Regeringen beslutade den 30 augusti 2018 att tillställa en särskild utredare med uppdrag att se över reglerna om bostadsbidrag och underhållsstöd i syfte att öka träffsäkerheten och minska skuldsättningen samt utreda hur de fördelningspolitiska och bostadspolitiska målsättningarna med bostadsbidraget kan renodlas och tydliggöras.

Förslagen bedöms bidra till minskad skuldsättning, framför allt inom bostadsbidraget. De bedöms också förbättra överensstämmelsen mellan bidragsskyldiga föräldrars betalningsförmåga och det betalningsbelopp de ska betala.

Socialdepartementet har skickat ärendet på remiss till Stockholms stad för yttrande.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, Farsta stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd och Norrmalms stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontoret ställer sig positivt till förslagen om en ny beräkning av den bidragsgrundande inkomsten och användande av månadsuppgifter för att göra underhållsstöd och bostadsbidrag mer träffsäkra och minska skuldsättningen.

Arbetsmarknadsnämnden är positiv till de föreslagna förändringarna i regelverket gällande bostadsbidrag och underhållsstöd.

Socialnämnden ställer sig positiv till förslagen som utredningen presenterar.

Farsta stadsdelsnämnd ser positivt på utredningens förslag då risken för skuldsättning gällande bostadsbidrag kan minska.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd ser positivt på utredningens förslag.

Norrmalms stadsdelsnämnd ställer sig positiv till att underhållsstödet ska fastställas på faktiska ekonomiska möjligheter istället för något som kan vara både lägre och högre än i praktiken.

Mina synpunkter

Samhällets stöd ska vara starkt nog för att hjälpa människor att kunna leva sina liv självständigt och bli självförsörjande. Jag välkomnar därför förslag som leder till att stödinsatser når dem som har störst behov av det. Det är viktigt att dessa insatser är träffsäkra. De föreslagna förändringarna som syftar till att stärka ekonomiskt utsatta barnfamiljer ligger även i linje med barns rättigheter enligt barnkonventionen.

Att leva med skulder skapar en stress som kan påverka individens ork och motivation att komma vidare och ut i arbetslivet. Skuldsättning skapar dessutom andra samhällshinder för en individ såsom svårigheter att teckna hyresavtal för en bostad. Om utredningens förslag kan minska risken för skuldsättning är det högst välkommet och stärker människors möjlighet till framtida självförsörjning. Målet med samhällets skyddsnet ska vara att ge människor det stöd som behövs för att kunna klara sig själv.

Sammantaget är jag positiv till utredningens förslag. Likt stadsledningskontoret önskar jag dock en mer djupgående analys av förslagets ekonomiska konsekvenser för de personer som uppbär ekonomiskt bistånd och uppbär flerbarnstillägg. I tillägg behöver det kommunala perspektivet tas ytterligare i beaktande.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Stockholm den 15 juni 2022

JAN JÖNSSON

Bilagor

1. Betänkandet Träffsäkert – Införande av månadsuppgifter i bostadsbidraget och underhållsstödet (SOU 2021:101) – volym 1
2. Betänkandet Träffsäkert – Införande av månadsuppgifter i bostadsbidraget och underhållsstödet (SOU 2021:101) – volym 2

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Remissammanställning

Ärendet

Regeringen beslutade den 30 augusti 2018 att tillståta en särskild utredare med uppdrag att se över reglerna om bostadsbidrag och underhållsstöd i syfte att öka träffsäkerheten och minska skuldsättningen samt utreda hur de fördelningspolitiska och bostadspolitiska målsättningarna med bostadsbidraget kan renodlas och tydliggöras.

I utredningens första volym behandlas uppdraget att öka träffsäkerheten och minska skuldsättningen. Nuvarande regelverk för bostadsbidrag leder enligt utredningen till betydande problem med skuldsättning. Det beror i hög grad på att bidraget betalas ut som preliminärt bidrag baserat på uppskattad inkomst. Först när Skatteverket har beslutat om slutlig skatt är inkomsterna kända och bostadsbidraget bestäms slutligt, vilket gör att många hushåll blir återbetalningsskyldiga för betydande belopp långt efter att bidraget har betalats ut. Nuvarande regler innebär också träffsäkerhetsproblem, bland annat genom att den som har låga inkomster i början av ett år men höga inkomster senare under året kan sakna rätt till bidrag trots att behovet av ekonomiskt tillskott är stort i början av året.

Även regelverket för underhållsstöd innebär problem med skuldsättning och bristande träffsäkerhet. Betalningsskyldigheten i underhållsstöd bygger på inkomster som hämtas från en två år gammal inkomst vilket kan innebära att den inkomst som den bidragsskyldige har i dag inte räcker till för att betala de krav som riktas mot dem. Ofta uppstår därför en skuld. Mindre än 60 procent av det som Försäkringskassan kräver in blir betalt till myndigheten och många skulder lämnas därför över till Kronofogden. De många underhållsstödskulderna är en stor administrativ börda för myndigheterna och både ekonomiskt och psykiskt betungande för bidragsskyldiga.

Utredningen föreslår mot bakgrund av problemen med skuldsättning och träffsäkerhet att den bidragsgrundande inkomsten i bostadsbidraget och den betalningsgrundande inkomsten i underhållsstödet som huvudregel ska baseras på aktuella historiska inkomster som hämtas från uppgifter ur arbetsgivardeklarationerna. Genom införandet av arbetsgivardeklarationer på individnivå för hela arbetsmarknaden år 2019 finns nu möjlighet att få tillförlitlig information om de allra flesta personers inkomst av tjänst månad för månad i nära anslutning till att lönen betalats ut.

Förslagen bedöms bidra till minskad skuldsättning, framför allt inom bostadsbidraget. De bedöms också förbättra överensstämmelsen mellan bidragsskyldiga föräldrars betalningsförmåga och det betalningsbelopp de ska betala.

Förslagen har betydelse för kommunernas utbetalning av ekonomiskt bistånd, eftersom bostadsbidraget och underhållsstödet minskar behovet av försörjningsstöd. Cirka en fjärdedel av alla hushåll med bostadsbidrag har försörjningsstöd någon del av året. Konstruktionen med ett preliminärt bostadsbidrag innebär problem eftersom försörjningsstödet kan visa sig ha varit för lågt eller för högt när de faktiska inkomsterna fastställs.

I betänkandets andra volym behandlas de delar av uppdraget som handlar om att utreda hur de fördelningspolitiska och bostadspolitiska målsättningarna med bostadsbidraget kan renodlas och tydliggöras. Utredningen föreslår att befintligt underhållsstöd ersätts med en statlig underhållsreglering som endast omfattar en reglering för äldre emellan och inte innehåller något statligt ekonomiskt underhållsstöd. Utgångs-

punkten är att alla föräldrar ska bidra till sitt barns försörjning efter sin egen ekonomiska förmåga och den föreslagna regleringen innebär att en i genomsnitt större andel av barnens underhåll täcks av föräldrarnas sammanlagda betalningsförmåga än i dagens underhållsstöd.

Om föräldrarna trots aktivt stöd från både kommunen och Försäkringskassan inte når en överenskommelse ska Försäkringskassan även fortsättningsvis ge stöd till särlevande föräldrar. Det stödet ska ingå som en del i den föreslagna nya förmånen bostads- och familjestödet Bofast som boföräldern kan ansöka om. Bofast föreslås ersätta bostadsbidraget och baseras på tre delar:

- ett bidrag till barnkostnader, som kan gå även till familjer utan bostadskontrakt
- ett bidrag till hushållets bostadskostnader, som stärks genom att taket och golvet för bostadskostnader höjs till vad som anses vara normala kostnader för bostäder för barnfamiljer samt genom att stödet till bostadsyta utökas till fem barn
- ett bidrag till särlevande boföräldrar för ökade utgifter som ett otillräckligt underhåll från den frånlevande föräldern ger upphov till.

För att finansiera förslagen föreslås flerbarnstillägget i barnbidraget avskaffas för andra och tredje barnet.

Socialdepartementet har skickat ärendet på remiss till Stockholms stad för yttrande.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, arbetsmarknadsnämnden, socialnämnden, Farsta stadsdelsnämnd, Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd och Norrmalms stadsdelsnämnd.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 23 maj 2022 har i huvudsak följande lydelse.

Utredningens förslag har koppling till kommunfullmäktiges mål 1.1 *I Stockholm är människor självförsörjande och vägen till arbete och svenskkunskaper är kort* samt mål 1.4. *I Stockholm får människor i behov av stöd insatser i tid präglade av hög kvalitet, evidens och rätts-säkerhet.*

Stadsledningskontoret ställer sig positivt till förslagen om en ny beräkning av den bidragsgrundande inkomsten och användande av månadsuppgifter för att göra underhållsstöd och bostadsbidrag mer träffsäkra och minska skuldsättningen. Människor med stora skuldproblem har enligt forskning sämre fysisk och psykisk hälsa än normalpopulationen och högre suicidrisk. Skuldsättning leder också till andra negativa konsekvenser i vardagslivet som exempelvis svårigheter att teckna olika avtal som innebär ett betalningsansvar, som hyresavtal. Åtgärder för att minska överskuldsättning är därför angelägna. En minskad skuldsättning kan även innebära att antalet personer som söker stöd och hjälp hos Stockholms stad budget- och skuldrådgivning minskar.

Stadsledningskontoret ser också positivt på förslaget om ett nytt bostadsbidrag utifrån att det enligt utredningen förbättrar den fördelningsmässiga profilen. En sådan utveckling ligger i linje med Agenda 2030 och målet om att avskaffa all form av fattigdom. Förslaget om att stö-

det till bostad inom förmånen Bofast ska stärkas genom att taket och golvet för bostadskostnader höjs till vad som anses vara normala kostnader för bostäder för barnfamiljer idag kan bidra till att barn tillförsäkras den rätt till skälig levnadsstandard, till exempel bostad, som de enligt barnkonventionen har rätt till.

Stadsledningskontoret efterfrågar dock en närmare analys av förslagets ekonomiska konsekvenser för personer som uppbär ekonomiskt bistånd och för kommunerna. I utredningen framgår att statens utgifter för underhållsstöd beräknas minska med 3-4 procent och medan utgifterna för bostadsbidrag förväntas bli drygt 10 procent högre, eftersom fler hushåll förväntas få bidrag. Hur detta kan förväntas påverka utbetalningar av försörjningsstöd redovisas dock inte. En ökad träffsäkerhet i stöden bör kunna leda till mer träffsäkra utbetalningar av försörjningsstöd, vilket är positivt. En förbättrad fördelningsmässig profil för bidragen bör också sammantaget kunna leda till minskade kostnader för försörjningsstöd. Samtidigt kan förslaget att slopa flerbarnstillägget innebära att behovet av ekonomiskt bistånd ökar för en del familjer. Detta bör utredas närmare.

Arbetsmarknadsnämnden

Arbetsmarknadsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 24 maj 2022 följande.

1. Arbetsmarknadsnämnden beslutade att hänvisa till förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Arbetsmarknadsförvaltningen beslutade att justera paragrafen omedelbart.

Arbetsmarknadsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 12 maj 2022 har i huvudsak följande lydelse.

Arbetsmarknadsförvaltningen är positiv till de föreslagna förändringarna i regelverket gällande bostadsbidrag och underhållsstöd. Arbetsmarknadsförvaltningens målgrupper och personer med långvarigt försörjningsstöd är riskgrupper för problem med skulder som kan ge många negativa långvariga konsekvenser. Skulder medför ofta en ekonomisk stress som kan vara en faktor som påverkar personens livsföring och motivation att arbeta. Om riskerna för skuldsättning kan minskas är detta en positiv förändring.

Arbetsmarknadsförvaltningen har i övrigt inget att tillägga.

Socialnämnden

Socialnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 24 maj 2022 följande.

1. Socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen avseende Betänkandet Träffsäkert.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Socialförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 20 april 2022 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig positiv till förslagen som utredningen presenterar. Förslagen är i linje med mål 1 i Agenda 2030, som handlar om att avskaffa all form av fattigdom, samt delmål 1.2 som handlar om att till år 2030 minst halvera den andel män, kvinnor och barn i alla åldrar som lever i någon form av fattigdom enligt nationella definitioner.

De föreslagna ändringarna kommer bland annat att ha en tydlig påverkan avseende utbetalning av försörjningsstöd såtillvida att ett fungerande och mer träffsäkert bostadsbidrag förväntas minska individers behov av försörjningsstöd. Bostadsbidraget som ges till hushåll med barn kan benämnas som statens yttersta ekonomiska skyddsnät för barnfamiljer. Genom detta bidrag ger staten barnhushåll tillgång till resurser innan dess att familjens behov av kommunalt försörjningsstöd eventuellt behöver prövas. Bostadsbidraget är inte tillräckligt för alla för att klara sig utan försörjningsstöd, samtidigt som det är en rimlig målsättning att bidraget hjälper många att vara mindre eller inte alls beroende av sådant bistånd. Ungefär en fjärdedel av alla hushåll som uppbär bostadsbidrag behöver även försörjningsstöd någon gång under året. För att vara berättigad till försörjningsstöd ställs även kravet att den sökande behöver ha ansökt om bostadsbidrag om rätten till sådant bidrag föreligger.

Enligt utredningens mening är den kanske viktigaste egenskapen hos statens yttersta skyddsnät, att det riktas mot just den grupp som kan lyftas ur ett behov av försörjningsstöd. I de fall där hushållet i fråga är helt beroende av ekonomiskt bistånd kommer utbetalt bostadsbidrag leda till att kommunens kostnader minskar eftersom hushållets behov av försörjningsstöd minskar. De krav som finns på den enskilde som söker ekonomiskt bistånd att uttömma alla andra möjligheter till försörjning bland annat genom att söka alla de statliga bidrag som den enskilde kan ha rätt till är därför fortsatt viktigt.

Vidare anser förvaltningen att de föreslagna förändringarna som bland annat syftar till att i så stor utsträckning som möjligt stärka ekonomiskt utsatta barnfamiljer är i linje med och förväntas stärka barnets rättigheter enligt barnkonventionen. Barn har enligt barnkonventionens artikel 26 rätt till skälig levnadsstandard, till exempel bostad, kläder och mat. Vidare har barn enligt artikel 27 rätt till social trygghet samt till statligt stöd, ifall föräldrar eller annan vårdnadshavare saknar tillräckliga resurser. Förslaget om att stödet till bostad inom förmånen Bofast ska stärkas genom att taket och golvet för bostadskostnader höjs till vad som anses vara normala kostnader för bostäder för barnfamiljer idag är ett viktigt bidrag till att öka barns rätt till att kunna ha en god bostad. Förslaget förväntas minska den skuldsättning som finns med nuvarande regelverk. Det finns studier som pekar på att överskuldsättning innebär högre risk att barnen i hushållet utvecklar psykiska besvär, således kan även denna del av förslaget ha positiva effekter för barnens situation samt deras psykiska hälsa.

I Stockholms stad hade 3,5 procent av invånarna en skuld hos Kronofogden, vilket motsvarar drygt 27 000 personer. Alla förändringar i samhället som kan minska risken för skuldsättning hos individer är positiva, då överskuldsättning har en tydlig samvariation och påverkan på fysisk och psykisk ohälsa. Människor med stora skuldproblem har enligt forskning en sämre hälsa, både fysiskt och psykiskt, och är sjuka i högre grad än normalpopulationen. Att vara överskuldsatt är också förknippat med betydligt högre suicidrisk än de som inte är skuldsatta. Skuldsättning leder också till andra negativa konsekvenser i vardagslivet som exempelvis svårigheter att teckna olika typer av avtal som innebär ett betalningsansvar, exempelvis hyreslägenhetsavtal.

Budget- och skuldrådgivningsverksamheten i staden möter många individer som har svårigheter att få sin vardagsekonomi och sitt liv i övrigt att fungera på grund av sin skuldsättning. Antalet personer som söker stöd och hjälp hos en budget- och skuldrådgivare i Stockholms stad har successivt ökat de senaste fem åren. Sedan 2017 har antalet inkomna ärenden per år ökat med 72 procent. Under 2021 inkom 2 548 ärenden i stadens budget- och skuldrådgivning som rådsökande i Stockholms stad. Orsakerna till att personer tar kontakt med budget- och skuldrådgivningen varierar, men den största anledningen är för att få hjälp och stöd för sin skuldsituation. Förvaltningen ser därför positivt på förslagen som minskar risken för individer att hamna i skuldsättning.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 24 maj 2022 följande.

Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som svar på remissen av betänkandet Träffsäkert – ett nytt bostads- och familjestöd (SOU 2021:101).

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 30 mars 2022 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på utredningens förslag då risken för skuldsättning gällande bostadsbidrag kan minska. På så sätt kan förslagen vara positiva för bidragsberättigade.

Förvaltningen drar även slutsatsen att en betalningsskyldig förälder kommer att ha lättare att betala ett underhåll som bestäms utifrån aktuell inkomst. Detta är viktigt då skuldsättning generellt kan vara en hindrande faktor när det gäller att komma ut i självförsörjning, dels genom ökad fysisk och psykisk ohälsa, dels genom att hämma motivationen att hitta annan försörjning.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 24 maj 2022 följande.

1. Hässelby- Vällingby stadsdelsnämnd överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Nämnden beslutar att ärendet ska justeras omedelbart.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 21 april 2022 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ser positivt på utredningens förslag.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 24 maj 2022 följande.

Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande med en ändring av sista stycket i tjänsteutlåtandet till:

Förvaltningen ställer sig positiv till att underhållstödet ska fastställas på faktiska ekonomiska möjligheter istället för något som kan vara både lägre och högre än i praktiken. Detta kan bidra till en ökad jämställdhet i det ekonomiska ansvaret som vårdnadshavare eftersom det i stor utsträckning är kvinnor som erhåller underhållsstöd.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 11 april 2022 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen ställer sig i huvudsak positiv till de föreslagna förändringarna av bostadsbidrag och underhållsstöd eftersom de utifrån utredningens beskrivning kommer att beräknas på mer aktuella och därmed korrekta grunder. Förvaltningen ställer sig vidare positiv till den före-

slagna strukturen för Bofast gällande de behovsprövade bidragen då detta antas leda till en större tydlighet för båda vårdnadshavarnas ekonomiska ansvar för gemensamma barn.

Förvaltningen anser att de föreslagna förändringarna kommer att innebära att personer som beviljas bostadsbidrag i mindre grad blir skuldsatta med anledning av efterjusteringar av inkomst. Detta baseras på erfarenheter av personer som har skulder på grund av justerat bostadsbidrag. Även skuldsättning hos Kronofogdemyndigheten antas minska.

Förvaltningen ser behov av att se över handläggningstiden för omräkningsbeslut samt beräkning av inkomstuppgifter för personer med oregelbunden inkomst. Dessa uppgifter är en förutsättning för att kunna fatta beslut avseende ansökan om ekonomiskt bistånd. En förlängd handläggningstid riskerar att fördröja utbetalningsperioden alternativt att bistånd behöver betalas ut mot återkrav i avvaktan på beslut från Försäkringskassan. När personer får minskat bostadsbidrag till följd av anställning kan dessa komma att ansöka om kompletterande försörjningsstöd. Detta tar bort effekterna av jobbstimulansen och kostnader för försörjningsstöd kan öka.

Förvaltningen ser att barnfamiljer som tidigare blivit återbetalningsskyldiga avstår från att ansöka om bostadsbidrag för att undvika nya skulder och därmed lever på en lägre ekonomisk nivå än vad de är berättigade till. Förvaltningen bedömer det därför sannolikt att förändringarna kommer innebära att fler ansöker om bostadsbidrag vilket ökar möjligheten för fler att bli självförsörjande med mindre behov av ekonomiskt bistånd.

Förvaltningen ställer sig positiv till att underhållstödet ska fastställas på faktiska ekonomiska möjligheter istället för något som kan vara både lägre och högre än i praktiken. Detta kan bidra till en ökad jämställdhet i ansvaret som vårdnadshavare eftersom det i stor utsträckning är kvinnor som erhåller underhållsstöd.